

ZLATNA MEDALJA ILIJE PERUŠINE ZA HRABROST 1926. GODINE

The Gold Medal of Ilija Perušina Awarded for Bravery in 1926.

O spašavanju sedam pomoraca američkog škunera "Albert W. Robinson" koje su obavili članovi posade parobroda "Izabran"¹ (Atlantske plovidbe "Ivo Račić") na Atlantiku, blizu američke obale 5. rujna 1926., dosta je pisano.² Zaslužna su za taj pothvat četvorica s broda "Izabran", a ponajviše Ilija Perušina.³ U dostupnoj i citiranoj literaturi često se pritom znaju potkrasti pogreške. Tako se ime broda s kojeg je poslan brzozav o potrebi spašavanja "Alberta W. Robinsona", koji je uhvatio "Izabran", navodi kao "Markoutin" (umjesto "Marcoutin"), a među onima koji su spašavali brod, kadet Ivan Perušina (umjesto Ilija Perušina) i kormilar Gracijan Vuković (umjesto Gracija Vujović).⁴ Štoviše, navodi se da

su prvi časnik Antun Bianki (ispravnije: Bianchi) i treći časnik Mario Petrić ostali najduže u čamcu kojim je spašavana posada nastradalog broda.⁵

Budući da su priče, zapisi i sjećanja jedan od mogućih izvora, usporedbe radi bit će korisno navesti zapis Tihomira Perušine iz Argentine, sina kap. Ilije Perušine: "Ovo što slijedi čuo sam iz ustiju mogega oca, počivao u miru Božjem, koji nije bio ni hvalisavac, ni čovjek bujne mašte, a laž u njegovom rječniku nije postojala. Nakon što je na 'Izabranu' primljen S.O.S., krenulo se na spašavanje. Jednom lokaliziran oštećeni škuner u plamenu (vatra je izbila u kuhinji), kapetan broda je okupio posadu na palubi i priopćio da se obzirom oluje i velikih valova nemože približiti navedenom više od 200 m (ne 20 m) radi opasnosti vlastitog. Istovremeno izjavljuje da se ne usuđuje zapovjediti nijednom članu posade, smrtna opasnost po srijedi, da čamcem otiđe na spašavanje i da to prepušta onima koji svojevolumno i na vlastitu odgovornost žele pokušati. Prvi časnik i dva mornara se prijavljuju kao dobrovoljci pod uvjetom da Perušina otiđe s njima. SINE QUA NON. Otac mi priznaje da se našao u škripcu i da mu to nije bilo nimalo ugodno, ali na koncu pristaje. Sva četvorica krenuše, čamcem na vesla, na spašavanje. Jednom uz bok škunera veslima mu se odupiraju da valovi ne razbiju čamac pri njemu. Kad bi se pružila povoljna prilika davali bi znak da se jedan, samo jedan, član posade oštećenog baci u more između čamca i boka. Iz mora su ih vadili na čamac. Posljednji koji je skočio bio je tamnoputi i debeli kuhar, krivo je shvatio znak, i jedva su uspjeli izbjeći da ostane znječen između čamca i škunera. Natrag na 'Izabran'. Stotinjak metara od broda čekaju da im topom bace konop koji završava lasom. Potrebno je manevrirati čamcem dok pojedinac učvrsti laso oko grudi i s obje ruke uhvati za konop. Tek onda skoči u more i daje se znak da ga vuku na brod. Nakon spašene posade odlaze i oba mornara. Na čamcu ostaju prvi časnik i moj otac. Prema pomorskim zakonima posljednji koji je morao napustiti čamac trebao je biti prvi časnik, ali obzirom da onaj koji ostane sam nema nikoga da mu pomogne manevriranjem, navedeni 'časnik' je zamolio mogega oca da mu prepusti red. Tako je i bilo. Perušina ostaje sam na čamcu. Kad se dohvatio konopa i dok ga je pokušavao

* prof. Đivo Bašić, viši kustos, Pomorski muzej u Dubrovniku

¹ P/b "Izabran" (dužina 115,26 m; širina 16,23 m; visina 7,55 m), brutto reg. 4307 t, netto reg. 2661 t, izgrađen je u Newcastle on Tyneu 1911. godine. Ex Polish Monarch brit. (britanski); ex Karpat a.-u. (Austro-Ugarske Monarhije). Vidi: *Pomorski godišnjak za 1928. godinu*, god. II, Ministarstvo saobraćaja Kraljevine SHS, Direkcija Pomorskog saobraćaja u Splitu, Štamparija Državnih željeznica, Split, 1928, str. 98-99. U izdanju: *Lloyd's Register of Shipping*, Vol. I, Steamers and Motor Vessels, (1922-23), London, 1922 (nepaginirano, br. 63206), navodi se još jedno bivše ime ("Polmont") između dva prijespomenuta. Izgradio ga je W. Dobson & Co. u Newcastleu (tamo se navodi 1912. kao godina izgradnje); vlasnici: Nav. Libera G., Racich & Ci.; mjere (u stopama i desetinama stope): dužina 378,2, širina 53,3, visina 24,5.

² Vidi literaturu na kraju rada: Đivo Bašić, Zlatni džepni sat - Nagrada kap. Niku Radošu za hrabrost iskazanu 1926. godine, *Naše more*, god. XLVI, br. 3-4, Dubrovnik, 1999, str. 154-155.

³ Za Iliju (Stjepov) Perušinu možemo naći podatke da je rođen u Lastvi 1. prosinca 1905. Diplomom poručnika (za parobrode) dobio je u Kotoru 4. kolovoza 1927. (br.15051/27), a diplomu kapetana duge plovidbe (za parobrode) 6. lipnja 1930. u Kotoru (br. 10691/30). Vidi: *Pomorski godišnjak za 1928. godinu*, god. II, Ministarstvo saobraćaja Kraljevine SHS, Direkcija Pomorskog saobraćaja u Splitu, Štamparija Državnih željeznica, Split, 1928, str. 141; *Pomorski godišnjak za 1931. godinu*, god. V, Ministarstvo saobraćaja Kraljevine Jugoslavije, Direkcija Pomorskog saobraćaja u Splitu, Narodna tiskara "Novo doba", Split, 1931, str. 147.

⁴ Tako stoji u radu: S., Spašavanje škunera "Robinson", *Naš mornar* (Ilustrovani mornarski kalendar Jadranske straže) za 1930, god. III, Izvršni odbor Jadranske straže u Splitu, Narodna tiskara "Novo doba", Split, 1930, str. 104-105.

⁵ Ibid., str. 106. I u nekim drugim radovima, također.

namjestiti, s broda su povukli. Laso mu je bilo oko nogu. Znao je da bi ga u takvom položaju vukli u dubine. Munjevito uspijeva skinuti laso, provući ga kroz ruke i pritisnuti na prsa. Tako su ga izvukli. U međuvremenu su stigla dva američka razarača i obzirom da je već neko vrijeme bila noć pomagali su osvjetljavajući reflektorima. Oba zapovjednika razarača koji su dalekozorima sve pratili i vidjeli, preporučili su mojega oca za odlikovanje. Samo su njega preporučili. Samo je njemu predano. Sva četiri spasioca bili su nagrađeni, ali odlikovanje samo kap. Iliji Perušina koji je tada plovio kao kadet. Ukoliko se ne varam, luka u koju su uplovili sa sedmoricom spašenih Amerikanaca bila je Boston, a ne Philadelphia, gdje im je bio pripremljen veličanstven doček.⁶

A evo kako je taj događaj svojedobno opisao sam Ilija Perušina: "Prvotno je na brodu 'Izabran', na relaciji Engleska - Philadelphia, primljena vijest o jednom malom kuteru koji je tijekom pustolovne nakane preplovljenja Atlantika nestao na duže vremena (četiri tjedna). Bostonski škuner 'Albert W. Robinson' posada broda 'Izabran' spašavala je oko 280 nautičkih milja istočno od Philadelphije. Dan prije sporne nezgode 5. rujna 1926. g., jedan trgovački brod je napustio morske vode postradalog broda nakon što je obavijestio američke vlasti. Posada broda 'Albert W. Robinson' morala je napustiti opožareni brod koji je još i tonuo, a čamac za spašavanje bio im je razbijen. Osim dobrovoljaca za spašavanje Antuna Bianchija iz Dubrovnika i rođaka mu Antuna Petrića iz Cavtata, Gracija Vujović iz Boke kotorske rekao je Iliji Perušini presudnu rečenicu: 'S njima, bez tebe, ja ne idem, ali s tobom gdje god hoćeš.' Čamac spasilaca je (oko 12 sati) pri spuštanju u more mogao i sam nastradati kao posljedica jednog žestokog udara o bok broda, što govori o jačini nevremena tog dana. Nastradali brod je imao slomljen kljun, porušene jarbole i veliku rupu na boku. Pokušali su izravnim prekrcavanjem spasiti starog i bolesnog I. časnika, ali umalo je ostao priklješten između čamca i broda. Čaklja od elastičnog bambusovog drva se dobro svinula, ali nije pukla, pa je njome Ilija Perušina unio nesretnog čovjeka u čamac. Spašen je mali broj posade (ukupno 7) jer je ostatak nastradao tijekom ciklona prije dva tjedna. Polako se spuštala noć, trebalo je doći do broda 'Izabran', a na čamcu nisu imali fenjera. Na nekih 30-40 m od broda počelo je izvlačenje konopima svih, sada 11 ljudi u čamcu. Nakon spašene sedmoročlane posade, te Vujovića i Perušine, trebali su se spasiti i časnici. Međutim, Perušina je zbog nevremena u momentu morao odsjeći konop i baciti se u more. Izvukli su lagani konop, ali Perušina je zahvaljujući obješenim ljestvicama već bio na krmu i nastavljao spašavanje neosvijetljenog čamca. Bianchija se uspjelo dovući putem konopa, a Petrić je imao sreće da je pri udarcu čamca u bok broda uhvatio obješenu ljestvicu.

Ratni brod (koji je došao malo prije 20 h) pomogao je reflektorima, a onda je potopio napušteni škuner (zbog sigurnosti plovidbe). Spašavanje je završeno u 20,30 h. Ipak, spasiocel i spašene svečano su dočekali na ulazu u kanal Philadelphije. Kapetan Niko Radoš je dobio zlatni sat, kap. Bianchi i poručnik Petrić po jedan dalekozor, a

kormilar Vujović i Ilija Perušina po jednu zlatnu medalju američkog predsjednika. Ondašnji glavni direktor *Jugoslavenskog Lloyda g. Božo Banac postavio je Iliju Perušinu u klasu kadeta (potvrda zapravo već posjedujućeg) i poklonio mu jednu englesku funtu.*⁷

Na zlatnoj medalji koju je dobio kadet Ilija Perušina, stoji natpis:⁸

ILIJA PERUSHINA
STEERSMAN OF THE
YUGOSLAV
STEAMSHIP
IZABRAN
IN RECOGNITION OF HIS HEROIC
SERVICES IN EFFECTING THE RESCUE
AT SEA ON SEPTEMBER 5, 1926.
OF THE CREW OF THE
AMERICAN SCHOONER
ALBERT W. ROBINSON

Uokolo zlatne medalje je ispučen ukras biljnog motiva koji ide od dna prema vrhu. Slova su posvete urezana u središnjem dijelu medalje. Na drugoj strani (u središtu) nalazi se glava ženske osobe u profilu, s lovorovim vijencem, do kojega joj na glavi stoji slabije vidljiv natpis LIBER(TAS), a završava prekriven uvojkom kose smotane u punđu (prema zatiljku). Uokolo stoji natpis: PRESENTED • BY • THE • PRESIDENT • OF • THE • UNITED • STATES. Na dnu je mala šesterokraka zvjezdica. Na kopči za prikopčavanje na odjeću stoji natpis: E PLUR(IBU)S • UNUM, a slova koja se ne vide

⁶ Pismo g. Tihomira Perušine iz Republike Argentine, 30. kolovoza 2005, str. 1-2.

⁷ Ilija Perušina, Uspomene iz mojeg mladenačkog pomorskog života, *Hrvatska revija*, god. XVII, sv. 1-2 (65-66) (kolovoz), München, 1967, str. 88-94. Nautičku školu u Kotoru završio je Ilija Perušina 1923. Poslije su autoru, nakon što je napredovao, socijalističke vlasti odbile legalizaciju kapetanske povlastice, što je očit primjer djelovanja boljševičke despotije. Ibid., str. 83-84. Inače, na str. 83-96. cjelokupnog tog priloga autor zapisuje komična i tužna sjećanja iz pomorskog života.

⁸ Pomorski muzej Dubrovnik (PMD), inv. br. 3180. Gospodin Tihomir Perušina je 3. ožujka 2005. - darovao ovu medalju Pomorskom muzeju u Dubrovniku. Na medalji piše "steersman", što bi značilo - kormilar.

prekriva štit stiliziranoga američkog grba. Kopča je malo odvojena (od karičice za pričvršćivanje same medalje). Promjer je medalje 3,6 cm, a debljina 2 mm. Dužina i širina kopče za prikopčavanje na odjeću je 3,4 x 0,7 cm.

Rukopis primljen: 14.9.2005.

